

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 364.6:355.1-057.36(477)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ПІДХІД QUADRUPLE HELIX

Захаріна Тетяна Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка»
tanyakolenichenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0357-7457>

У статті розкриваються особливості побудови процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні на основі принципів Quadruple Helix. Дана модель соціально-економічних відносин як розширена версія моделі Triple Helix передбачає співпрацю між різними колами науковців, виробниками та органами влади, додаючи до учасників взаємодії четверту спіраль – громаду чи громадянське суспільство.

Представлено модель побудови взаємин між представниками різних ланок чотириланкової спіралі, визначено ключові етапи процесу, запропоновано форми взаємодії на різних етапах. Аргументовано думку, що підхід Quadruple Helix до процесу реінтеграції сприятиме врахуванню ширшого спектру потреб ветеранів та оптимізації процесу соціально-економічної підтримки вказаної категорії громадян.

Мета статті полягає у концептуалізації моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні за концепцією Quadruple Helix. Досягнення поставленої мети передбачало вирішення низки завдань, а саме: вивчення та узагальнення провідного досвіду наукової спільноти з проблеми реінтеграції ветеранів гібридної війни; аналіз перспектив застосування підходу Quadruple Helix у побудові моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні; створення та обґрунтування ефективності моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни на основі підходу Quadruple Helix.

Дослідження реалізовувалося з використанням комплексу теоретичних (аналіз, узагальнення, систематизація) та практичних (спостереження, моделювання) методів.

Наукова новизна даного дослідження вбачається в адаптації моделі соціально-економічної взаємодії до сфери планування та реалізації соціальної підтримки ветеранів гібридної війни з метою їх ефективної реінтеграції у цивільному соціумі.

У висновках підтверджено, що модель соціально-економічних відносин Quadruple Helix може бути ефективно імplementована в процес реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні як така, що інтегрує інтереси ключових учасників процесу.

Ключові слова: ветерани, модель Quadruple Helix, потреба, реінтеграція, соціально-економічні відносини, чотириланкова спіраль.

FEATURES OF ORGANIZING THE PROCESS OF REINTEGRATION OF HYBRID WAR VETERANS: THE QUADRUPLE HELIX APPROACH

Zakharina Tetiana Ivanivna,
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Social Work
Chernihiv Polytechnic National University
tanyakolenichenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0357-7457>

The article reveals the peculiarities of building the process of reintegration of veterans of the hybrid war in Ukraine based on the Quadruple Helix principles. This model of socio-economic relations as an extended version of the Triple Helix model involves cooperation between various circles of scientists, manufacturers and authorities, adding to the participants of the interaction the fourth spiral – the community or civil society.

A model of building relationships between representatives of various links of the four-link spiral is presented, the key stages of the process are defined, and forms of interaction at different stages are proposed. The article argues that the Quadruple Helix approach to the reintegration process will contribute to taking into account a wider range of needs of veterans and optimizing the process of socio-economic support for this category of citizens.

The purpose of the article is to conceptualize the model of the process of reintegration of veterans of the hybrid war in Ukraine according to the Quadruple Helix concept. Achieving the set goal involved solving a number of tasks, namely: studying and summarizing the leading experience of the scientific community on the problem of reintegration of hybrid war veterans; analysis of prospects for the application of the Quadruple Helix approach in building a model of the process of reintegration of veterans of the hybrid war in Ukraine; creating and substantiating the effectiveness of the hybrid war veterans reintegration process model based on the Quadruple Helix approach.

The research was carried out using a set of theoretical (analysis, generalization, systematization) and practical (observation, modeling) methods.

The scientific novelty of this research can be seen in the adaptation of the socio-economic interaction model to the sphere of planning and implementation of social support for hybrid war veterans with the aim of their effective reintegration into civil society.

The conclusions confirm that the Quadruple Helix model of socio-economic relations can be effectively implemented in the process of reintegration of veterans of the hybrid war in Ukraine, as one that integrates the interests of key participants in the process.

Key words: *veterans, Quadruple Helix model, need, reintegration, socio-economic relations, four-link spiral.*

Вступ. Україна – держава, яка завзято робить кроки до повноправного членства у Європейському Союзі. Навіть сьогодні, в умовах війни, політика держави спрямована на приведення нормативно-правового та економічного компонентів у відповідність із високими планками розвинених країн. Очевидно, що важливо і навіть необхідно розглядати країну у загальносвітовому вимірі, однак не варто забувати й про соціальні аспекти державного регулювання, які можуть сприяти або перешкоджати подальшому ефективному розвитку.

На сучасному етапі розвитку вітчизняна модель соціального захисту стикається з низкою викликів, на які впливають не лише політичні вибори та тенденції розвитку інформаційної економіки, а й наслідки війни. Так, у країні, чисельність населення якої скоротилася за рахунок зовнішнього переміщення громадян (здебільшого працездатного віку), значно збільшилася кількість осіб, що потребують соціального захисту й підтримки. Тому дуже важливо скерувати державну систему управління соціальним сектором так, щоб максимально сприяти реінтеграції громадян до активного суспільного життя.

Категорією громадян, що мають високий реінтеграційний потенціал, є ветерани гібридної війни, адже: більшість ветеранів є представниками середньої вікової групи (30–50 років); вони не бояться труднощів та мають сили й волю до досягнень мети; психологічно ветерани як захисники слабших не готові до власної слабкості та залежності, тож шукають шляхи відновлення своєї стійкої соціальної позиції. Однак потенціал не вирішує усіх проблем реінтеграції.

Визначення способів модернізації державної політики з питань реінтеграції ветеранів гібридної війни має визначатися прогресивними напрямками інноваційної

взаємодії, що активно застосовуються світовими лідерами соціально-економічної та політичної діяльності, тож доцільно розглянути модель Quadruple Helix як основну структуру процесу реінтеграції. На жаль, серед наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних учених відсутні ґрунтовні дослідження у цьому напрямі.

Вищезазначені аргументи визначають актуальність теми дослідження: «Особливості організації процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни: підхід Quadruple Helix».

Мета та завдання. Мета дослідження полягає у концептуалізації моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні за концепцією Quadruple Helix.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення таких завдань:

1. Вивчення та узагальнення провідного досвіду наукової спільноти з проблеми реінтеграції ветеранів гібридної війни.

2. Аналіз перспектив застосування підходу Quadruple Helix у побудові моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні.

3. Створення та обґрунтування ефективності моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни на основі підходу Quadruple Helix.

Наукова новизна даного дослідження полягає у адаптації відомої моделі економічної взаємодії до сфери планування та реалізації соціальної підтримки ветеранів гібридної війни з метою їх ефективної реінтеграції у цивільному соціумі.

Практичне значення даного дослідження полягає у створенні моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни на основі принципів Quadruple Helix та визначенні конкретних етапів та форм взаємодії представників кожної спіралі.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося шляхом використання комп-

лексу теоретичних (аналіз, узагальнення, систематизація) та практичних (спостереження, моделювання) методів.

Результати. Модель соціально-економічних відносин Quadruple Helix розширює традиційну модель Triple Helix, яка передбачає співпрацю між колами науковців, виробниками та урядом, додаючи четверту спіраль – громаду чи громадянське суспільство. Ця модель визнає вирішальну роль, яку відіграють зацікавлені сторони та організації громади, споживачі продуктів чи послуг, у досягненні соціально-економічного добробуту (Кравченко, 2018).

Модель чотирьох спіралей – це концепція, яка обговорювалася та досліджувалася різними вченими та дослідниками у сфері інновацій та суспільного розвитку. У цілому модель не приписується жодному науковцю, адже одразу кілька вчених зробили свій внесок у її розроблення та застосування. Так, серед відомих дослідників, які розробляли модель чотиристоронньої спіралі або тісно пов'язані концепції, варто відзначити Генрі Ецковіца, професора Інституту перспективних досліджень людських наук і технологій (H-STAR), Стенфордського університету, США, дослідника інновацій та підприємництва, відомого своєю роботою над моделлю потрібної спіралі (співпраця університетів, промисловості та уряду) та її розширеннями. Він досліджував роль університетів в інноваційних екосистемах і потенційне включення громадянського суспільства як четвертої спіралі. Ключем до успіху в розвитку будь-якої технології чи побудові процесу, на думку вченого, є міжінституційне підприємництво, агрегування регіональних і національних ресурсів для реалізації унікальної стратегії діяльності, а не прийняття звичайного для того чи іншого процесу переліку дій (Svensson, Klofsten, Etzkowitz, 2012).

Ще одним дослідником і практиком, який зробив внесок у вивчення інноваційних систем і моделі чотирьох спіралей, є Марина Ранга. Вона зосередилася на ролі громад, соціальних інноваціях і спільному управ-

лінні у сприянні інноваціям і сталому розвитку (Ranga, Mroczkowski, & Araisio, 2017).

Еліас Г. Караянніс ретельно досліджував інновації та моделі економічного розвитку включно з потрібною та четверною спіралями. Його робота досліджує динаміку співпраці між академічними колами, промисловістю, урядом і громадянським суспільством у сприянні інноваціям і суспільному прогресу (Carayannis, Campbell, 2011). Лоррейн Уоррен проводила дослідження моделі чотирьох спіралей у контексті регіонального розвитку та стратегій розумної спеціалізації. Її робота розглядає взаємодію та співпрацю між різними зацікавленими сторонами в інноваційних екосистемах, включаючи університети, підприємства, уряд та громади. Славіка Сінгер зосередила свою увагу на моделі чотирьох спіралей як основі для сталого регіонального розвитку. Її дослідження аналізує роль громадянського суспільства, соціальних інновацій і колективного інтелекту в стимулюванні інноваційних процесів і вирішенні суспільних проблем.

Модель чотирьох спіралей – це концепція, яку обговорювали та розширювали численні дослідники та вчені з різних галузей. Саме такий багатогранний науковий інтерес сприяв розумінню системи спільних інновацій і важливості залучення багатьох зацікавлених сторін до стимулювання суспільного розвитку.

Модель інтеграційної взаємодії з ветеранами на основі підходу Quadruple Helix визнає вирішальну роль, яку відіграють зацікавлені сторони та організації громади в підтримці успішної реінтеграції ветеранів. Узагальнено суть ефективного процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні на основі чотириланкової спіралі відображено схематично (рис. 1).

Кожна спіраль у моделі Quadruple Helix сприяє процесу так:

1. Урядова спіраль представляє органи державної влади на різних рівнях, включаючи національні, регіональні та місцеві органи влади. Вони відіграють ключову

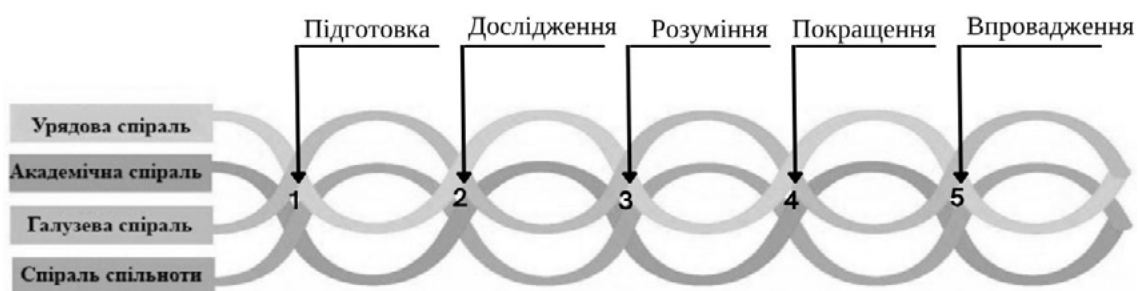

Рис. 1. Модель процесу реінтеграції ветеранів за принципом Quadruple Helix

роль у розробленні та реалізації політики підтримки реінтеграції ветеранів, а саме в розробленні ініціатив, розподілі ресурсів, створенні сприятливої правової бази та координації зусиль різних зацікавлених сторін.

2. Академічна спіраль включає університети, дослідницькі установи та освітні організації. Вони роблять свій внесок, проводячи дослідження з питань реінтеграції та адаптації ветеранів, розробляючи стратегії та програми, що ґрунтуються на фактичних даних, надаючи можливість для навчання та підвищення рівня компетентності, а також сприяючи інноваціям у таких сферах, як охорона здоров'я, працевлаштування та соціальна інтеграція.

3. Галузева спіраль охоплює підприємства, корпорації та окремих роботодавців. Усі вони відіграють важливу роль у створенні можливостей для працевлаштування, підтримці підприємництва серед ветеранів і просуванні інклюзивної практики ринку праці. Пропонуючи професійне навчання, стажування чи патронаж, вони сприяють розвитку навичок ветеранів і полегшують їх перехід до цивільної трудової діяльності.

4. Спіраль спільноти представляє некомерційні організації, громадські групи, соціальні підприємства та волонтерські мережі. Вони мають вирішальне значення для безпосереднього надання підтримки та послуг ветеранам на місцях. Ці організації можуть забезпечувати консультації з питань психічного здоров'я, програми міжособистісної підтримки, заходи щодо інтеграції суспільства, допомогу з житлом, підтримку сім'ї, можливості відпочинку та інші спеціальні послуги для задоволення конкретних потреб ветеранів.

Взаємодія усіх ланок у процесі реінтеграції ветеранів гібридної війни здійснюється у п'ять етапів. Схематично на малюнку ці етапи позначено в точках, де відбувається максимально тісна взаємодія усіх чотирьох ланцюгів. Перший етап – підготовчий, він передбачає визначення завдань взаємодії. Другий етап – дослідницький, що полягає у визначенні потреб цільової аудиторії, тобто споживачів соціальних послуг, ветеранів гібридної війни. Третій етап – усвідомлювальний, у цей момент відбувається розуміння потреб та можливостей кожної ланки взаємодії, відбувається первинне прийняття рішень. Четвертий етап – коригувальний, тобто відбувається доопрацювання та поліпшення прийнятих рішень. Останній, п'ятий, етап – реалізаційний, на ньому відбувається впровадження визначеної моделі соціальної політики з питань реінтеграції ветеранів гібридної війни. Важливо розуміти, що на п'ятому етапі робота не закінчується, адже постійно з'являються нові виклики та завдання, тож час від часу всі ланки повертаються знову до першого етапу, здійснюючи роботу за алгоритмом.

Робота на всіх етапах учасників чотириланцюгової взаємодії може здійснюватися у різних формах, серед яких: мозковий штурм, хакатон, творча майстерня тощо. Більш детально аналіз форм та доцільність використання кожної з них на різних етапах взаємодії подано в табл. 1. Перелік форм, наведений у таблиці, не є остаточним та може бути доповнений відповідно до стану розробленості проблеми та рівня компетентності учасників взаємодії.

Залучення представників кожного сектору дослідницького та інноваційного про-

Таблиця 1

Форми взаємодії ланок у моделі Quadruple Helix

№ з/п	Форма роботи	Етап взаємодії				
		Підготовка	Дослідження	Розуміння	Покращення	Впровадження
1	Мозковий штурм	+	+		+	
2	Спільна творчість		+	+	+	
3	Вивчення шляху споживача		+	+		
4	Фокус-група		+	+	+	+
5	Хакатон				+	
6	Відкритий простір		+	+	+	+
7	Персони			+		
8	Круглий стіл		+	+	+	
9	Майстерня	+	+	+	+	+

цесів на кожній фазі проєкту має велике значення для отримання результатів, від яких можуть отримати вигоду всі зацікавлені сторони.

Залучення зацікавлених сторін – це дуже актуальна діяльність, постійний процес, який будує відносини між сторонами, що забезпечує обмін інформацією. Цей процес дає змогу зацікавленим сторонам, на яких впливають рішення даної організації, робити свій внесок у процес прийняття рішень.

Взаємодія представників зацікавлених сторін є добровільною, відкритою та супроводжується активним діалогом. Саме діалог допомагає визначити поточну позицію всіх учасників взаємодії, окреслює цілі та результати і визначає оптимальні шляхи їх досягнення. Окремі представники ланок спіралі можуть змінюватися, однак наявність учасників від кожного ланцюга є обов'язковою. Модель Quadruple Helix функціонує на таких засадах:

- вільний і рівний доступ до інформації;
- розвиток та використання потенціалу учасників взаємодії;
- увага до проблем, що озвучуються в ході взаємодії;
- спільне прийняття рішень;
- розуміння цілей і пріоритетів усіма учасниками взаємодії;
- адекватне розуміння потенційних результатів;
- готовність і мотивація зацікавлених сторін брати участь;
- інклюзивність усіх можливих інтересів.

Модель Quadruple Helix будується на розумінні, що співпраця та координація між представниками чотирьох ланцюгів спіралі є важливими для комплексного й ефективного підходу до реінтеграції ветеранів. Лише на основі партнерських відносин та шляхом використання сильних боків кожного ланцюга ця модель сприяє створенню цілісної системи реінтеграції ветеранів гібридної війни шляхом вирішення багатогранних проблем, із якими можуть зіткнутися ветерани під час переходу до цивільного життя.

Обговорення. Модель Quadruple Helix від початку розроблялася як спосіб оптимізації та стимулювання економічного розвитку окремих регіонів. Однак досвід ефективною спільною діяльністю всіх зацікавлених у вирішенні проблеми сторін став у пригоді й у інших сферах. Так, наприклад, у 2020 р. розпочато реалізацію проєкту неформальної опіки та волонтерської допомоги у регіоні Північного моря In For Care, спрямованого на розвиток інновацій у наданні послуг шляхом оптимізації неформальні та формальні мережі. Проєкт мав три цілі; створення та вдосконалення процесів волонтерської роботи і неформального догляду в наданні послуг, підтримка державного сектору в інноваціях надання послуг та посилення співпраці між органами влади, освітніми установами, громадськістю та кінцевими користувачами послуг (A Quadruple Helix guide for innovations, 2020).

Завдяки підходу чотирьох спіралей та організації сеансів спільної творчості проєкт In For Care має можливість надати знання, необхідні для створення нових продуктів і послуг, що стимулюватиме до розвитку регіон Північного моря.

Хороші результати та ефективність моделі співпраці чотирьох спіралей у тематичній сфері неформального догляду та добровільної допомоги спонукають використати досвід проєкту й у інших сферах суспільної діяльності з метою створення інновацій, керованих користувачами, адже інновації, орієнтовані на користувача, мають соціальні переваги, оскільки пропонують зручні для користувача продукти та послуги й надають здатність користувачам впливати на своє повсякденне життя та суспільство у цілому.

Так, використання моделі Quadruple Helix у плануванні та реалізації процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни сприятиме активізації участі самих ветеранів, посиленню їхньої соціальної позиції та врахуванню їхніх потреб як категорії громадян, що потребують соціальної підтримки.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, можна відзначити, що модель взаємодії Quadruple Helix як така, що інтегрує інтереси держави та адміністративної ланки, можливості виробника та потреби кінцевого споживача продукту, може бути ефективно імplementована в процес реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні. Упровадження запропонованої у статті моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни на основі принципів Quadruple Helix створить передумови для розв'язання важливої соціальної проблеми, що виникла в Україні внаслідок військового протистояння. Підвищення ефективності процесу реінтеграції ветеранів сприятиме формуванню міцних партнерських відносин між усіма ланками спіралі, модернізації діяльності органів соціального захисту, підвищенню показників працевлаштування ветеранів, зниженню економічного навантаження на бюджет. Запропоновані у статті концептуальні положення побудови моделі процесу реінтеграції ветеранів гібридної війни ґрунтуються на провідному світовому досвіді, адаптованому до національних, соціаль-

но-економічних, культурних та ментальних особливостей України.

Перспектива подальших досліджень полягає у конкретизації етапів взаємодії щодо реінтеграції ветеранів гібридної війни в Україні, удосконаленні механізмів спільної діяльності в межах чотириланкової спіралі за концепцією Quadruple Helix.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко С.І. Національна інноваційна система України в контексті моделі «quadruple helix». *Modern Economics*. 2018. № 12. P. 112–119. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-17).

2. A Quadruple Helix guide for innovations by Värmland County Administrative. Board, Sweden, 2018. URL: https://vb.northsearegion.eu/public/files/repository/20180924154616_QuadrupleHelixguide.pdf (дата звернення: 10.06.2023).

3. Carayannis E.G., Campbell D.F.J. Open Innovation Diplomacy and a 21st Century Fractal Research, Education and Innovation (FREIE) Ecosystem: Building on the Quadruple and Quintuple Helix Innovation Concepts and the “Mode 3” Knowledge Production System. *Journal of the Knowledge Economy*. 2011. № 2(3). P. 327–372. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-011-0058-3>.

4. Ranga M., Mroczkowski T. & Araiso T. University–industry cooperation and the transition to innovation ecosystems in Japan. *Industry and Higher Education*. 2017. № 31(6). P. 373–387.

5. Svensson P., Klofsten M., & Etzkowitz H. An Entrepreneurial University Strategy for Renewing a Declining Industrial City: The Norrköping Way.

European Planning Studies. 2017. № 20(4). P. 505–525. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.665616>.

REFERENCES

1. Kravchenko, S. (2018). Natsionalna innovatsiina systema Ukrainy v konteksti modeli “quadruple helix” [Ukraine’s National Innovative System in the Context of the “Quadruple Helix” Model]. *Modern Economics*, 12, 112–119. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-17) [in Ukrainian].

1. A Quadruple Helix guide for innovations by Värmland County Administrative (2018). Board, Sweden. Retrieved from: https://vb.northsearegion.eu/public/files/repository/20180924154616_QuadrupleHelixguide.pdf [in English].

2. Carayannis, E.G., & Campbell, D.F.J. (2011). Open Innovation Diplomacy and a 21st Century Fractal Research, Education and Innovation (FREIE) Ecosystem: Building on the Quadruple and Quintuple Helix Innovation Concepts and the “Mode 3” Knowledge Production System. *Journal of the Knowledge Economy*, 2 (3), 327–372. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-011-0058-3> [in English].

4. Ranga, M., Mroczkowski, T. & Araiso, T. (2017). University–industry cooperation and the transition to innovation ecosystems in Japan. *Industry and Higher Education*, 31 (6), 373–387 [in English].

5. Svensson, P., Klofsten, M., & Etzkowitz, H. (2012). An Entrepreneurial University Strategy for Renewing a Declining Industrial City: The Norrköping Way. *European Planning Studies*, 20 (4), 505–525. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.665616> [in English].

Стаття надійшла до редакції 27.06.2023.
The article was received 27 June 2023.